

הרב הלל גפן

סתירות בשטר

א. סוגים של סתירות בשטר

קורה שצדדים באים לדיון, וכל אחד מהם מצא בחוזה שביניהם סעיף התומך לכאורה בטענתו, ונראה על פניו שנכתבו בחוזה דברים הסותרים זה את זה. ה'שלחן ערוך' (חו"מ סי' מב סעי' ה) קבע שלושה כללים כיצד לדון במקרה כזה:

[1] היה כתוב בו למעלה דבר אחד ולמטה דבר אחר ואפשר לקיימם (שניהם) מקיימים אותם.

[2] אבל אם הם סותרים זה את זה, כגון שכתוב למעלה מנה ולמטה מאתים או איפכא, הולכים אחר התחתון.

[3] במה דברים אמורים שהולכים אחר התחתון כשאין האחד תלוי בחבירו אבל אם היה כתוב בו מאה שהם מאתים או מאתים שהם מאה אינו גובה אלא מאה שהוא הפחות שבשניהם ד"ד בעל השטר על התחתונה.

נדון קודם בכלל השני ובכלל השלישי, ואח"כ נחזור אל הכלל הראשון.

2. כשיש סתירה ברורה

כאשר קיימת סתירה ברורה, נאמר במשנה במסכת בבא בתרא (ב"ב פ"י מ"ב, בבלי קסה ע"ב):

כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים מלמעלה מאתים ומלמטה מנה הכל הולך אחר התחתון.

הראשונים¹ הסבירו שהטעם הוא שוודאי חזר בו מן העליון, שעיין בחשבונותיו ומצא אחרת ממה שנכתב שם, ולכן נקט סכום אחר למטה. דין זה מבוסס על אומדן הדעת, ומשום כך הוא עשוי להשתנות במקום שבו מסתבר אחרת. למשל במקרה שכתב ה'שלחן ערוך' (שם סעי' ה) בהמשך:

ויש מי שאומר שאם למעלה היה פורט והולך ולמטה כתוב סכום הכל כך וכך ופיחת או הוסיף בזה אנו אומרים ודאי טעה בחשבון ואחר הפרט אנו הולכים ונראין דבריו.

כלומר אם בתחילת השטר נכתב פירוט של כמה סכומים ובסוף השטר נכתב סכום של כל הסכומים, ויש הבדל בין הפירוט לסכום, אין הולכים אחר התחתון אלא מניחים שנעשתה טעות בסיכום והולכים אחר הסכומים המפורטים בתחילת השטר. מקור

1. ראה בחדושי הרשב"א, בבא בתרא קסה ע"ב: 'דהכא ודאי מהדר הוא דקא הדר ביה דעיינו בחושבנהו וכתבי למטה'. כ"כ גם בחידושי הר"ן שם, וכן בבית יוסף, חו"מ סי' מב.

הדברים הוא הטור² בשם רבנו ישעיה. נראה שה'שלחן ערוך' מסכים להם אע"פ שהביאם בשם 'יש מי שאומר', ולכן סיים 'ונראים דבריו'. בשו"ת 'חוט השני'³ הסתפק שמא כלל זה נאמר דווקא כאשר שני הלשונות שייכים למין אחד, וההבדל הוא כמותי בלבד, כגון מנה או מאתיים - שבכלל מאתיים מנה. אבל כאשר מדובר בשני מינים שונים, כגון שלמעלה כתוב שהלווה לו חבית של יין ולמטה כתוב חבית של שמן, השטר פסול לגמרי.

3. כשאין האחד תלוי בחברו

הכלל השלישי הוא שאין אומרים 'הלך אחר התחנות' אלא כאשר שני הסכומים הכתובים אינם תלויים זה בזה, אבל במקום שלשון השטר תולה אותם זה בזה – הולכים אחר הסכום הפחות שבהם. הטעם הוא שאין לומר שהייתה כאן חזרה מהלשון הראשון, כיוון שהדברים נאמרו בדיבור אחד, ולכן הולכים אחר הסכום הפחות מחמת הכלל 'המוציא מחברו עליו הראיה' ו'יד בעל השטר על התחנותה'.⁴ למשל: אם כתוב בשטר שההלוואה היא 'מאה שהם מאתיים' או 'מאתיים שהם מאה', נלך אחר הפחות שבשלושת, ואינו גובה אלא מאה.⁵ בספר 'פתחי חושן'⁶ כתב שהוא הדין גם כאשר כתבו את הסכום בספרות ובמילים, ויש סתירה בין הסכום במילים לבין הסכום בספרות, שיד בעל השטר על התחנותה. לכאורה הסברה היא שכותב השטר לא חזר בו ב'תוך כדי דיבור', ולכן אין תולים בחזרה אלא אומרים 'המוציא מחברו עליו הראיה'.

1. כשאפשר ליישב את הסתירה

נחזור אל הכלל הראשון: כאשר אפשר לפרש את השטר באופן המקיים את הכתוב בו, ולא לומר שנעשתה בו חזרה, הדבר עדיף. הגר"א מציין כמקור לכך את פסק הגמרא⁷ שאם היה כתוב למעלה 'קפל' ולמטה 'ספל'⁸ אין אנו אומרים שחזר בו, אלא אומרים שהיה כתוב 'קפל' גם למטה, ובא זבוב והסיר רגל הקו"ף ונעשה סמ"ך. כלומר עדיף לפרש את השטר באופן המקיים את הכתוב בו, ולא לומר שנעשתה בו חזרה. גם הנותן מתנה לחברו 'מהיום ולאחר מיתה' היה מקום לומר שחזר בו מרצונו לתת מהיום, והחליט לתת לאחר מיתה, והרי זה שטר לאחר מיתה שאינו מועיל. אולם אין אנו אומרים

2. טור, חו"מ סי' מב.

3. שו"ת חוט השני, סי' לט, דבריו הובאו בפתחי תשובה, חו"מ סי' מב ס"ק ג.

4. ר"י מיגש, בבא בתרא קסו ע"ב.

5. שו"ע, חו"מ סי' מב סעי' ה. וכן אם כתב: 'שנים עשר דינרים לשנה, דינר לחודש', שיהיה הבדל כאשר השנה מעוברת, לא הולכים אחר הלשון התחתון כיוון ששני הלשונות נאמרו ביחד. ספר התרומות, שער סח אות ת.

6. ספר פתחי חושן, פ"ה הערה כג.

7. בבא בתרא קסו ע"ב. שו"ע, חו"מ סי' מב סעי' ז.

8. לפי פירוש רשב"ם היה כתוב בשטר שפלוגי הפקיד אצל פלוגי 'קפל' שהוא טליתות שראויות לקיפול, ואח"כ נכתב שהפקיד 'ספל' שהוא כלי שתייה. לפי ר"ת 'קפל' הם ק' פלגי, כלומר מאה חצאי סלעים, ו'ספל' הם ס' פלגי. ר"י מיגש כתב ש'קפל' הוא קב ופלגא ו'ספל' הוא סאה ופלגא. פירוש זה הביא גם ר"ח.

כך, אלא מפרשים את הדברים באופן שיתקיימו שני הלשונות, וקובעים שהתכוון לתת גוף מהיום ופירות לאחר מיתה.

נחלקו האחרונים אם יש לפרש את השטר באופן דחוק כדי ליישב את הסתירה שבו. בספר 'דרכי משה' כתב הרמ"א בשם תשובת מיימוני (סוף הל' מלווה, סי' סט):

דהיכא דאפשר לקיים אפילו היכא דשתי הלשונות מרוחקים זו מזו מקיימים אותן, וכל שכן היכא דסמיכי אהדדי, דלאו אורחא הוא לסתור דבריו תוך כדי דיבור...

ונחלקו האחרונים בביאור דבריו. הסמ"ע⁹ כתב שלפי ה'דרכי משה' עדיף לקיים את הלשונות הסותרים שבשטר גם באופן דחוק, וייתכן שהבין ש'שני לשונות מרוחקים זה מזה' פירושו מבחינת משמעות שני הלשונות. הטעם הוא משום 'שאינן דרך הבריות לחזור בדבריהם תוך כדי דיבור'. לכאורה יש כאן אומדנא של דעת שני הצדדים, כלומר שהגיוי יותר להניח שהתכוונו לפירוש הדחוק מאשר להניח שעושה השטר חזר בו ב'תוך כדי דיבור'. לעומת זאת לדעת הש"ך¹⁰ אין מקיימים את הלשונות הסותרים באופן דחוק. כוונת ה'דרכי משה' בביטוי 'שני לשונות מרוחקים זה מזה' היא שבשטר הם מרוחקים זה מזה ויש דברים אחרים כתובים בינתיים ומפסיקים ביניהם.

מהר"י בן לב¹¹ דן בשטר שבראשו נכתב שזו צוואה מחמת מיתה, ובסופו נכתב שעשו קניין מעכשיו, ונשאל אם דין השטר כדין צוואה שחלה לאחר מיתה בלבד או כדין מתנת בריא שחלה מעכשיו. תשובתו היא שדין השטר כדין מתנת בריא, כיוון שהולכים אחר התחתון וודאי חזר בו והחליט לתת את המתנה מעכשיו. ואין זה דומה לנותן 'מהיום ולאחר מיתה', כיוון שאם התכוון לתת את הגוף מהיום ואת הפירות לאחר מיתה, לא מסתבר שיכתוב את תחילת השטר כאילו זו צוואה גמורה ורק בסופו יכתוב שנעשה קניין מעכשיו. נראה מדבריו שאם הגיוני יותר לומר שחזר בו, אין מנסים ליישב את שני הלשונות. כאשר הצדדים השתמשו בטופס מודפס של חוזה, והוסיפו תנאים או סעיפים בכתב יד והם סותרים את המודפס למעלה מהם, מסתבר לומר שגם הסמ"ע יודה שאין ליישב את הסתירה באופן דחוק, כיוון שניכר שהוספת התנאי אינה 'חזרה בתוך כדי דיבור', וסביר יותר לומר שהנוסח הכתוב ביד הוא הנוסח האחרון והקובע.¹²

שאלה נוספת מתעוררת כאשר ערכו את החוזה בעזרת מעבד תמלילים, ויש סתירה בין סעיפי החוזה. לכאורה אם חזרו בהם ממה שנאמר למעלה, היו יכולים לתקן את הנאמר שם במקום להוסיף סעיף אחר שסותר אותו. ייתכן גם שלאחר הקלדת כל החוזה חזרו ותיקנו פרט מסוים בתחילת החוזה ושכחו לתקנו גם בסופו, כלומר שהנכתב למעלה הוא בעצם האחרון. לפי זה עשוי להיות ספק מה נכתב ראשון ומה נכתב אחרון, ויד בעל השטר תהיה על התחתונה.

9. סמ"ע סי' מב ס"ק י, עי' גם גידולי תרומה, שער סח אות א.
10. ש"ך, חו"מ סי' מב ס"ק ט, וכן משמע קצת בתשובת הרמ"א, סי' פ.
11. שו"ת מהר"י בן לב, ח"ד סי' כו.
12. כתב עת בית דוד, זכרון טוביה, עמ' רכב.

ב. סתירה בין שני העתקים

בזמן חז"ל היה נהוג שהמתחייב עושה את השטר ונותן אותו ביד מי שהשטר לזכותו. 'כותבים שטר ללווה אע"פ שאין מלווה עמו, כותבים שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו'. הלווה היה נותן את השטר למלווה בשעת ההלוואה, וכן המוכר ללוקח בשעת המכירה, וזה היה ההעתק היחיד של השטר. משום כך נקבעו כללים שלא יאפשרו למלווה להכניס בשטר שינויים לטובתו באופן שלא יהיה ניכר לבית הדין, וכל שטר שלא נכתב לפי כללים אלו פסול. בימינו נהוג לעשות שני העתקים לכל חוזה, וביד כל אחד מן הצדדים יש העתק. הדבר מבטיח שאחד הצדדים לא יוכל להכניס שינוי לטובתו, כיוון שהשינוי לא יופיע בהעתק שביד הצד האחר. נשאלת השאלה כיצד לנהוג כאשר יש סתירה בין שני ההעתקים, כגון שבאחד כתוב שהלווה מנה ובשני כתוב שהלווה מאתיים. הרדב"ז (שו"ת, ח"א סי' שנג) כתב שבמקרה כזה 'המוציא מחברו עליו הראיה':

אם אין שם אלא שני שטרות ויש חילוק לשונות בהם המוציא מחברו עליו הראיה, ואם אין שם ראיה דל מהכא שטרי דהוו כמאן דליתנהו ונשבע שלא היה התנאי כך אלא כך כמו שכתוב בשטרו ונפטר.

משמע מדברי הרדב"ז שבשני העתקים לא שייך כלל ללכת אחר האחרון. הטעם הוא כנראה שבשטר אחד אנו תולים את השינוי בכך שהצדדים חזרו בהם והסכימו לנוסח המאוחר, וכפי שכתבנו לעיל, אולם בשני העתקים מסתבר שבאחד מהם נעשה שינוי בשגגה או במזיד והוא פסול לחלוטין. לעומת זאת בספר 'שער המשפט'¹³ התייחס לשני העתקים של שטר כמו אל שטר אחד, שאם אין חתומים עליהם עדים, אלא שני הצדדים יש לנו לומר שחזרו בהם והולכים אחר האחרון. אם אין יודעים איזה שטר הוא האחרון הרי ש'המוציא מחברו עליו הראיה'. אם עדים חתומים על השטרות הולכים אחר השטר הראשון, משום שהחתימה עליו נחשבת כעדות שנחקרה בבית הדין, וכיוון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. אם אין יודעים איזהו הראשון, 'המוציא מחברו עליו הראיה'. עיקר הדיון של הרדב"ז הוא במקרה שבו נכתבו שלושה העתקים, שניים מהם נמסרו לשני הצדדים והשלישי נמסר לידו של שלישי, ולאחר זמן נמצא שבאחד מן השטרות יש תנאי שונה מבשניים האחרים. על כך הוא כתב שהולכים אחר הרוב, ולכן מקבלים את הנוסח של שני השטרות המתאימים זה לזה ותולים את הטעות בשטר היחיד. הרדב"ז מדמה מקרה זה למקום שנמצאו הבדלים בין ספרי תורה, שהרשב"א פסק ללכת לפי רוב ספרי התורה. 'שער המשפט'¹⁴ הקשה על הרדב"ז מכמה צדדים. הוא מוכיח שבמקום שאפשר לתלות את שינויי הנוסח בכך שחזרו בהם אין הולכים אחר הרוב, ולכן שטר שהיה כתוב בו כמה פעמים שסכום ההלוואה הוא מאתיים, ואחר כך כתבו מאה בלבד, הולכים אחר התחתון אע"פ שברוב הפעמים כתוב מאתיים. כך נאמר גם בשני העתקים: אם אין חתומים עליהם עדים, אלא שני הצדדים, יש לנו לומר שחזרו בהם והולכים אחר האחרון.

13. שער המשפט, סי' מב ס"ק ג.

14. שער המשפט, שם.

אם אין יודעים איזה שטר הוא האחרון, הרי ש'המוציא מחברו עליו הראיה'. אם עדים חתומים על השטרות, הולכים אחר השטר הראשון, משום ש'כיוון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד', ואם אין יודעים איזהו הראשון 'המוציא מחברו עליו הראיה'.¹⁵ עוד הוא מקשה: כיצד הרדב"ז מביא ראיה מאיסור לממון? הרי בספרי תורה זו שאלה של איסור והיתר, ואין להביא ממנה ראיה לממון, כיוון שאין הולכים בממון אחר הרוב!¹⁶ 'שער המשפט' מסכם ואומר שצריך עיון למעשה להוציא ממון על פי דברי הרדב"ז הללו.

ג. סתירה בתאריכים

המרדכי¹⁷ כתב שר' אליעזר ב"ר שמשון הכשיר שטר שהיה כתוב בו 'בד' בשבת בכ"ב בתשרי, אף שראש השנה באותה שנה חל ביום שני בשבת, ונמצא שיום רביעי היה כ"ד תשרי ולא כ"ב. טעמו הוא שיש לתלות בכך שהסופר טעה בעיבורו של חודש, או בשני עיבורים,¹⁸ או שהחשיב את שני ימי ראש השנה ליום אחד. הכלל הוא ששטר שעיקרו נכתב כהלכתו ומקוים בעדים כשרים, תולים בכל מה שיכולים לתלות כדי להכשירו, ולא לפסלו בגלל הזמן. לעומתו רבנו תם פסל את השטר. הש"ך¹⁹ הסביר שטעמו של רבנו תם הוא שהרי עדים שזה אומר בג' בחודש וזה אומר בה' בו נפסלת עדותם, ואין תולים

15. ידידי הרב אהרן פלדמן ענה על דברי שער המשפט, שאין להשוות שני שטרות סותרים לשטר אחד שיש בו סתירה. כאשר יש שטר העומד בפני עצמו שתוכנו שגוי, הייתי מצפה שהצדדים לא יאפשרו את קיומו. הצד שהטעות לרעתו יקרע את השטר, או לא יחתום עליו. גם לצד שהטעות לטובתו אסור להשהות את השטר משום 'אל תשכן באהליך עוולה'. לכן כאשר יש סתירה בין שטרות, ההסבר הסביר לכך הוא שבשטר אחד יש טעות או ששטר אחד מזויף, ונלך אחר הרוב. לעומת זאת כאשר יש סתירה בתוך השטר, הולכים אחר התחתון, כי מניחים שהצדדים חזרו בהם. הם לא היו צריכים לקרוע את השטר כי יכלו להניח שתינתן עדיפות לנוסח התחתון המתוקן. ז"א שכאשר יש שינוי, אנחנו מניחים שהשינוי מכוון ואין מקורו בטעות או בזויף. ייתכן ששער המשפט סבר שכאשר נעשו מעיקרא שני העתקים על מנת ששניהם ישמשו כראיה, יש להתייחס אליהם כאחד, ולכן הולכים בהם אחר האחרון.

16. הערת ידידי הרב אהרן פלדמן: לעניין הטענה שבממון לא הולכים אחר הרוב – תרומת הדשן שמצטט שער המשפט עוסק במי שהופקדו אצלו מטבעות בלא אחריות שמירה, ורוב המטבעות בכיס היו של השומר. חלק מהמטבעות אבדו, והשאלה הייתה אם ללכת אחר הרוב ולהניח שהמטבעות האבודים של השומר. על כך הוא משיב שאין הולכים אחר הרוב, אף ברובא דאיתא קמן. הקביעה שהאבוד מהמיעוט אינה משנה את מספר המטבעות האבודים, והדין הוא רק משל מי היו המטבעות. לעומת זאת, בנדון דידן, כאשר אומרים שהטעות ברוב השטרות, זאת אומרת שעשו הרבה טעויות, ואם הטעות רק במיעוט השטרות, זאת אומרת שיש מעט טעויות.

הייתי אומר שזה בכלל אומדנא דמוכח שהולכים אחריה גם כדי להוציא ממון, ולא כהכרעה רגילה של רוב ומיעוט. תהיה לכך נפק"מ כאשר ישנם עותקים רבים הסותרים זא"ז, כגון שיש עשרה עם תנאי ותשעה בלי תנאי – במקרה כזה אין אומדנא דמוכח שהטעות בתשעה ולא בעשרה.

17. מרדכי, ראש השנה סי' שס.

18. אחרונים העירו על דבריו, שהרי עדים שזה אומר בג' בחודש וזה אומר בה' בו נפסלת עדותם ואין תולים בשני עיבורים! ואפ' בהפרש של יום אחד אנו תולים רק בתחילת החודש, אבל לאחר שעבר רובו של חודש אין תולים אפילו בעיבור אחד! ראה שו"ת חוט השני, סימן לט.

19. ש"ך, חו"מ סי' מג ס"ק ז.

בשני עיבורים! ואפילו בהפרש של יום אחד אנו תולים שלא ידע בעיבורו של חודש רק בתחילת החודש, אבל לאחר שעבר רובו של חודש אין תולים אפילו בעיבור אחד! הסמ"ע²⁰ תירץ את שיטת ראב"ש ואמר שאין תולים בעיבורו של חודש כאשר מדובר בעדות על פה, אבל כאשר מדובר בשטר שהטעות מוכחת ממה שכתוב בצידו תולים בכך. יש להעיר שאנו רואים הבדל בין סתירה בסכום הכסף הכתוב בשטר לבין סתירה ביחס לזמנו של השטר. כאשר יש סתירה בסכום הכסף לא מדובר על פסילת השטר, כיוון שהשטר ודאי כשר והנידון הוא פרט מסוים. לעומת זאת זמנו של שטר הוא חלק בלתי נפרד מהעדות, ועדות ללא זמן אין לה תוקף, ומשום כך פסל רבנו תם את השטר לחלוטין.

ה'שלחן ערוך' (חו"מ סי' מג סעי' ה) פסק כדעת ראב"ש, והכשיר את השטר: אם כתב: ברביעי לשבת, כ"ב לתשרי, ונמצא שאינו מכוון, שרביעי בשבת של תשרי של אותה שנה היה ביום (ארבע) ועשרים, אפילו הכי כשר. ה'שלחן ערוך' (אבה"ע סי' קכו סעי' כא) הלך לשיטתו גם באבן העזר לגבי גט, אולם הרמ"א (לשו"ע שם) השיג עליו:

אם כתב: ברביעי עשרים יום לירח שבט, ודילג ולא כתב: בשבת, וגם יום רביעי היה כ"א לשבט והוא כתב: עשרים, הגט כשר (ויש חולקין ופוסלין בכה"ג) (ריב"ש סימן קיג קיז).

כוונתו של ראב"ש שהכשיר את השטר ותלה ב'טעות הסופר' היא שהסופר אכן חשב שהתאריך הוא כ"ב בתשרי, אלא שמחשבה זו היא בטעות. בשו"ת חוט השני²¹ דן בטעות סופר מסוג אחר, שהסופר לא שם לב שהוא כותב תאריך שגוי ('טעות הקולמוס ולא טעות החשבון'). בא לפניו שטר שהייתה בו סתירה בין התאריכים הכתובים בו. תאריך כתיבת השטר היה 'זכרון עדות שהיה בפנינו עדי' ח"מ באחד בשבת בט' באב שנת שלש מאות וארבעים ושבע לבריאת עולם, ואילו בגוף השטר דובר על חוב שזמן פירעונו הוא 'לר"ה שנת ש"ס דהיינו בערך ב' שנים'. חשבון פשוט מראה שיש כאן סתירה, כיוון שראש השנה שנת ש"ס הוא בערך שנתיים לאחר ט' באב שנת שנ"ז ולא שנת שמ"ז! המשיב ענה שמוכח שהסופר טעה וכתב שמ"ז במקום שנ"ז, ולכן אין לפסול את השטר, ואפילו לשיטת החולקים על ראב"ש.²²

ד. פרשנות המבטלת את השטר

לפני הרא"ש הובאה השאלה הבאה: שטר שכתוב בו 'פלוגי הקנה לפלוני ליתן לו חמשה

20. סמ"ע, חו"מ סי' מג ס"ק ת.

21. שו"ת חוט השני, סי' לט. ספר זה נערך על ידי רבי יאיר חיים בכרך, בעל הספר חוות יאיר, ויש בו גם תשובות של אביו ושל סבו. תשובה זו היא של סבו.

22. לקביעה שהטעות הייתה בתחילת השטר (בה היה כתוב שנת שמ"ז במקום שנ"ז) ולא בסופו (בו היה כתוב שנת ש"ס במקום ש"ג) הצטרפו ראיות נוספות, כגון העובדה שהשטר התייחס לאחד הצדדים בתור 'האלמנה', ולמעשה אישה זו התאלמנה רק לאחר שנת שמ"ז.

עשר זהובים אחר הפסח, ולא כתוב בו 'אחר הפסח הבא ראשון', האם גובים בו מיד אחר הפסח הראשון, או שמא יד בעל השטר על התחנתונה, ואינו גובה עד אחר הפסח האחרון של חמשת אלפים וצ"ט לבריאת עולם? והשיב הרא"ש (שו"ת, כלל סח ס' יד):
במה שלא נתבאר יפה ענין השטר, ויש לפרשו על שני דרכים, אנו מפרשים אותו לחובת בעל השטר, לפי שהוא המוציא. ובלבד שלא יפסיד השטר לגמרי, כמו בנדון זה, שאם תפרשנו סוף ששת אלפים, אם כן למה נכתב השטר כלל?
למדנו כאן שיש להעדיף פרשנות המקיימת את השטר על פני פרשנות המבטלת את כוחו של השטר. כלל זה מבוסס על אומדן הדעת של הצדדים, שוודאי לא התכוונו לפרשנות כזו שאינה נותנת לשטר שום תוקף, כיוון ש'אם כן למה נכתב השטר כלל'.²³
לכאורה אפשר להשתמש בכלל זה גם כאשר ישנם שני לשונות סותרים בשטר, שאם לפי אחד מהם כוחו של השטר בטל, יש להעדיף את הלשון שעל פיו השטר קיים.

סיכום

1. נכתבו בחוזה שני פרטים הסותרים זה את זה, ואי אפשר ליישבם – הולכים אחר התחתון, שהוא נכתב מאוחר יותר.
2. היו שני הפרטים תלויים זה בזה, שאין לומר שהצדדים חזרו בהם מהראשון, ספק אחר מי הולכים, ו'יד בעל השטר על התחנתונה'.
3. אם אפשר, מפרשים את השטר באופן המיישב את הסתירה. נחלקו האחרונים אם מפרשים אפילו באופן דחוק כדי ליישב את הסתירה.
4. חוזה מודפס שהוסיפו בו סעיף בכתב יד, מסתבר שהוא האחרון והולכים אחריו.
5. חוזה שנערך במעבד תמלילים, לרוב אי אפשר לדעת איזה סעיף בו נכתב האחרון, ולכן 'יד בעל השטר על התחנתונה'.
6. כאשר קיימת סתירה בין שני העתקים של החוזה: לדעת הרדב"ז 'המוציא מחברו עליו הראיה', ואם לא מצא ראיה הנתבע יישבע ויפטר. לדעת שער המשפט הואיל ואין אפשרות לדעת איזה מהם הוא האחרון, 'יד בעל השטר על התחנתונה' (אם אפשר לדעת איזה מהם הוא האחרון: אם חתומים שני הצדדים בלבד הולכים אחר האחרון, אם חתומים עדים הולכים אחר הראשון מחמת הכלל, כיוון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד).
7. כאשר היו שלושה העתקים ונמצא הבדל בין אחד מהם לבין השניים האחרים: לדעת הרדב"ז הולכים אחר הרוב, אולם לדעת שער המשפט אין הולכים אחר הרוב במקום שייתכן שחזרו בהם.

23. כלל דומה קיים גם בחוק החוזים, סעיף 25(ב): 'חוזה הניתן לפירושים שונים, פירוש המקיים אותו עדיף על פירוש שלפיו הוא בטל', ראו גבריאלה שלו, דיני חוזים, עמ' 304.